

Социални дистанции към бежанците като съсед

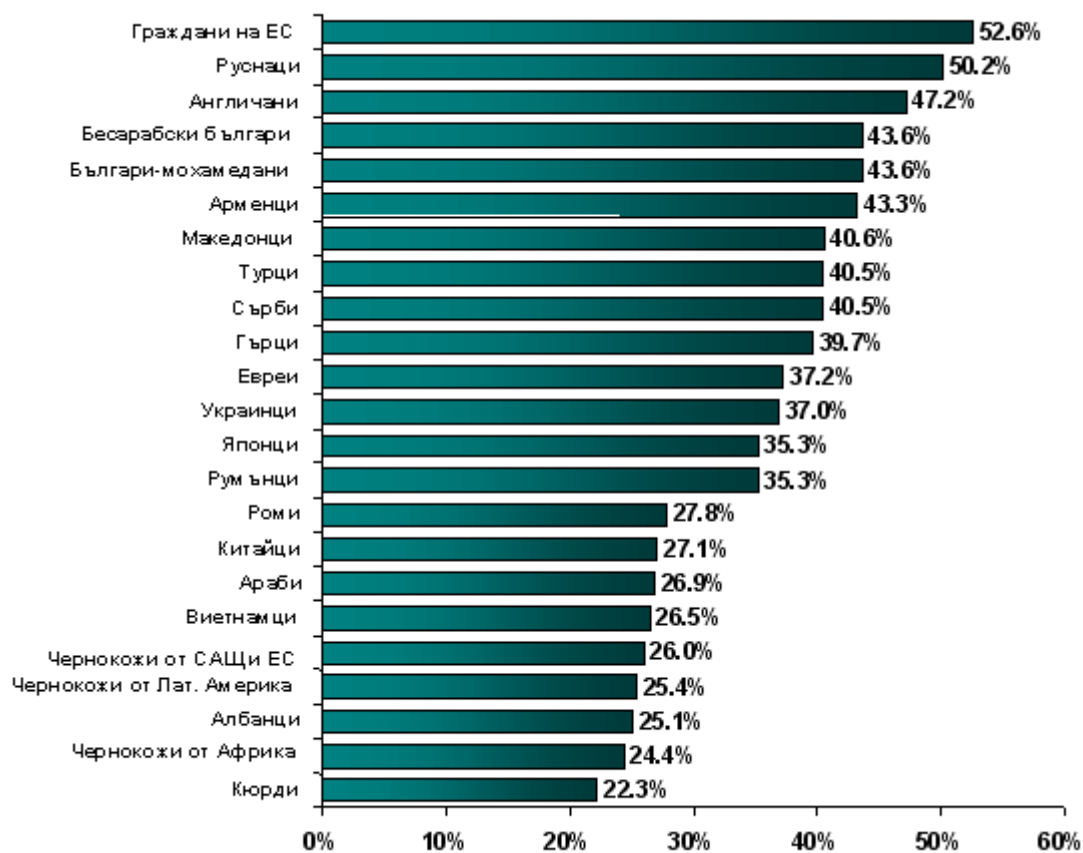
Изследването на Институт "Отворено общество" за социалните дистанции към бежанците като съсед ясно показва, че те са по-скоро нежелани в България. Като основна причина за това се откроява наличието на значими расови и религиозни предразсъдъци в българското общество.

Алексей Пампоров

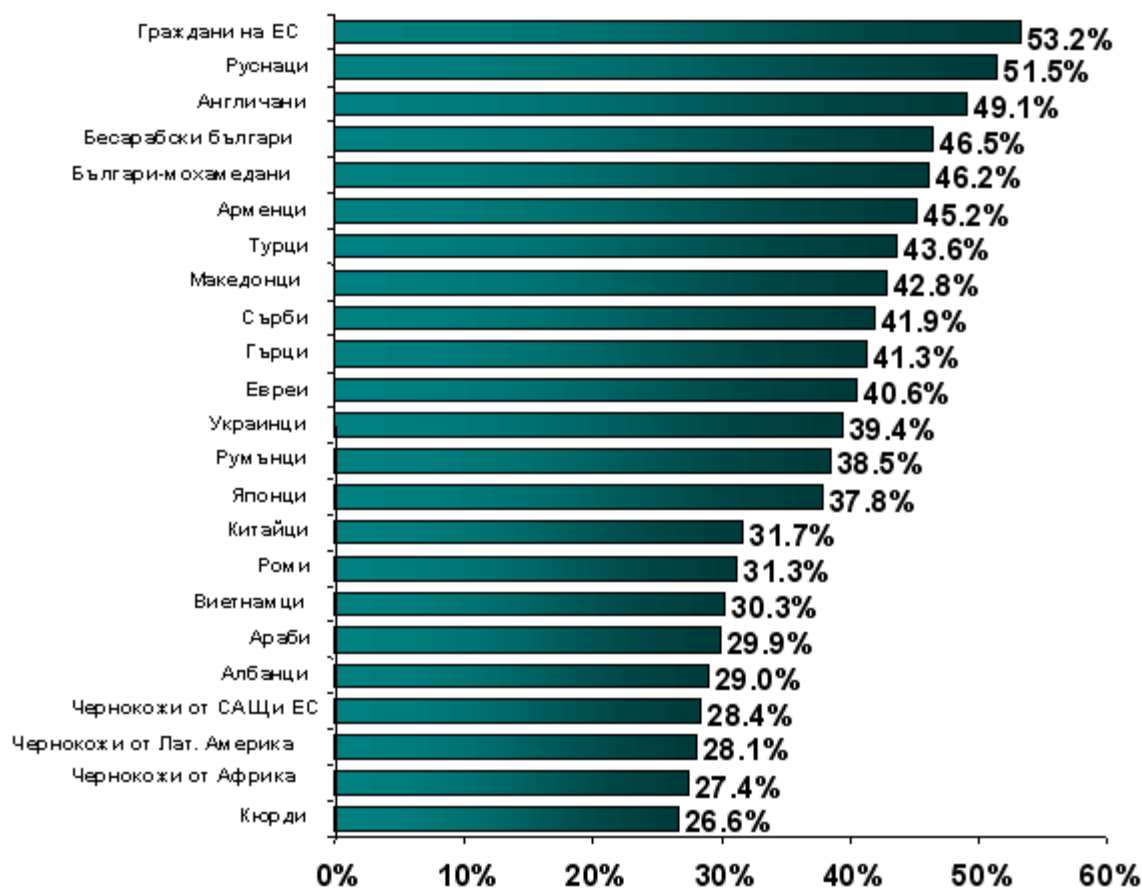
Предразсъдъците представляват антипатия, основана на погрешна, но устойчива обобщена представа за дадена група, на която са приписвани нежелани качества. Те се дължат на различни биологични или културни характеристики: пол, раса, език, религия, сексуална ориентация и т.н. В социологията и социалната психология предразсъдъците са разглеждани като спонтанна склонност да се поддържа социална дистанция – своеобразна нагласа за "изключване" на отделен индивид или група от хора, просто защото принадлежат към тази група.

В периода 26 май – 15 юни 2008 г., с национално представителна извадка от 1144 лица над 18 години, анкетирани "лице-в лице" в дома им, изследователският екип на Институт "Отворено общество" – София проведе комплексно проучване на съществуващите етнически дистанции и стереотипи към 24 етнически и национални групи, живеещи в България. [Изследването](#) недвусмислено показва, че в България съществуват значими расови, религиозни и етнически предразсъдъци по отношение на: 1) всички групи с африкански произход, независимо то тяхното гражданство (Африка, Латинска Америка или ЕС и САЩ), 2) мюсюлманските имигрантски общности (араби, албанци, кюрди); и 3) групи с произход от Югоизточна Азия (виетнамци, китайци и японци). Негативните нагласи към тези групи се открояват ясно, когато се разглежда съгласието те да живеят врата до врата с изследваните лица (фигура 1) или да живеят като съсед в границите на същия квартал (фиг 2).

Най-малка социална дистанция, т.е. най-високото ниво на приемане се наблюдава по отношение на гражданите на Европейския съюз, англичаните и имигрантите от някои Източно православни славянски държави. Втори клъстер образуват т.нар. традиционни малцинства в страната: арменци, гърци, българи-мохамедани, турци, румънци и евреи, както и украинците. На дъното на социалния престиж с много близки показатели са новите имигрантски малцинства: групите с африкански произход, кюрдите, арабите, албанците и виетнамците. Японците, китайците, заедно с ромите се намират в един междинен клъстер между традиционните етнически групи и отхвърляните нови малцинства.

Фиг.1. Нагласа за приемане на етнически и национални малцинства като непосредствени съседни в България (положителни отговори, в %)

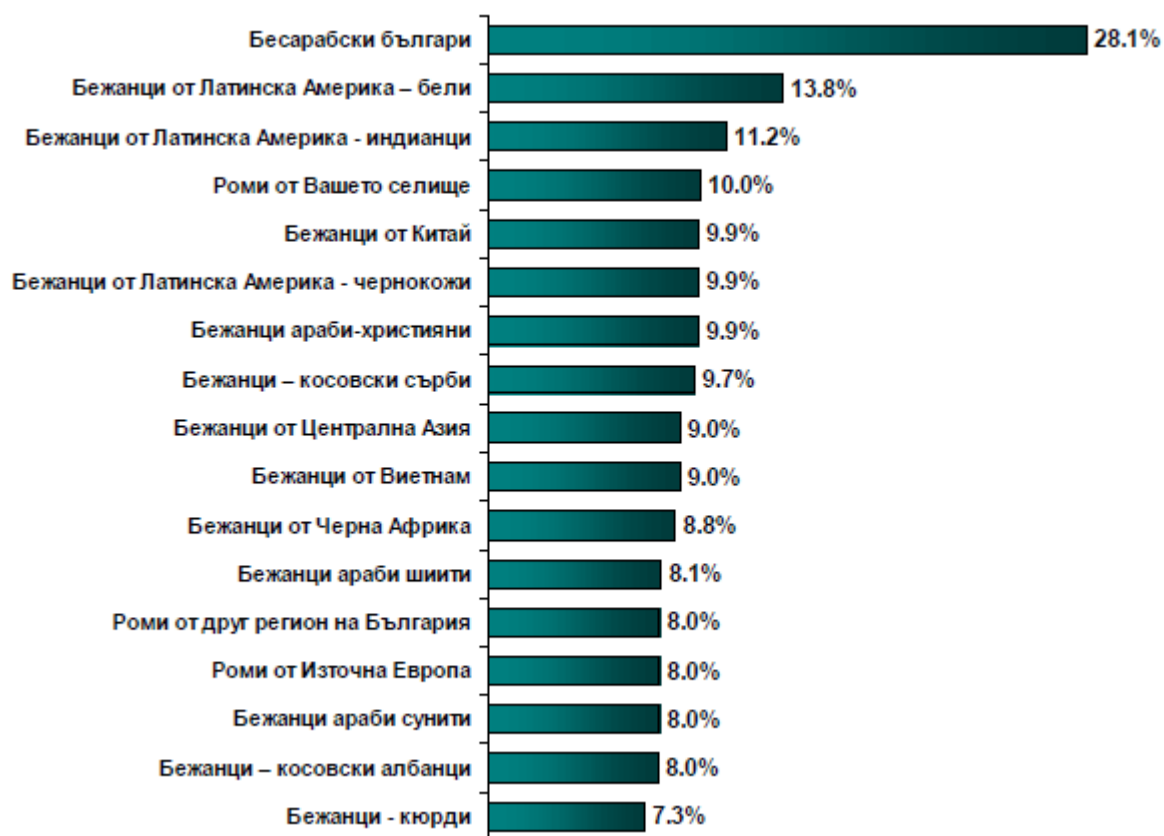
Фиг.2. Нагласа за съжителство в един квартал с представители на етнически и национални малцинства (положителни отговори, в %)

Въпреки негативните нагласи към групите с африкански или азиатски произход, както и към тези от мюсюлманските страни, миграцията към България от тази части на света е социален факт и вероятно ще става все по-статистически значима през следващите години, подобно на процесите, които се наблюдават в другите държави от Европейския съюз. Като външна граница на съюза, България е потенциално застрашена да се превърне в буферна зона, която да приеме бежанци в случай на военен конфликт, природно бедствие, политически или икономическа криза. Нещо повече - като страна-членка на ЕС България все повече ще увеличава своя потенциал за привличане на трудови имигранти от третия свят предвид новите предизвикателства на пазара на труда и недостига на работна ръка в някои сектори. По тази причина, в рамките на изследването, бяха идентифицирани 17 групи, в ситуация на уязвимост от социално изключване поради дълбоките социални дистанции и предразсъдъци на мнозинството. Нагласата тези групи да бъдат приети като непосредствени съседни със статут на бежанци, на които държавните или общински власти предоставят жилище, бе изследвана с допълнителен въпрос.

Веднага прави впечатление фактът, че в сравнение с представената по-горе категория на

непосредственото съседство, данните за съгласието при този въпрос са изключително по-ниски (фиг. 3). Например, ако при стандартизирания въпрос за социални дистанции по отношение на бесарабските българи 43,6% от анкетираните лица казват, че са съгласни те да са им непосредствени съседи, то при въпроса за осигуряване на жилище от властите едва 28,1% биха се съгласили на подобна мярка. Това, разбира се, не компрометира първите резултати, доколкото категоричното и условното съгласие за отпускане на жилище на бесарабски българи взети заедно дори достигат 57%. Напротив, изключително ниските нива на категорично съгласие общинските и държавните власти да осигуряват жилище на бежанците в близост до дома на анкетираните, са сигурен индикатор на високото ниво на предрасъдъци по отношение на бежанците и уязвимите групи като цяло. Наличието на предрасъдъци от своя страна води до липсата на социална солидарност с уязвимите групи и съответно несъгласие да им се отпускат общински жилища – т.е. да се харчат пари на данъкоплатците.

Отговорите на респондентите по отношение на предоставяне на общинско жилище на бежанци потвърждават съществуването на силни религиозни предрасъдъци към мюсюлманските общности и расови предрасъдъци към лицата с африкански произход. В това отношение веднага правят впечатление както различното отношение към различните бежанци от Латинска Америка – белите са много по-добре приети от чернокожите, така и към различните групи араби – християните са много по-добре приети от мюсюлманите.

Фиг.3. Категорично съгласие властите да предоставят жилища в непосредствена близост до дома на анкетираното лице

Понеже социалните дистанции спрямо бежанците и нелегалните трудови имигранти са пряко свързани с публичните политики по тяхното настаняване, по-долу са представени данните за съгласието да им се предостави жилище по райони на планиране (таблица 1). В този случай в Южния централен район на планиране са регистрирани най-високите нива на етническа толерантност. По отношение на категоричното съгласие като цяло обаче не се наблюдава корелация със съизмеримата ѝ пространствена дистанция на непосредственото съседство. Същевременно е изключително важно да се отбележи, че с изключение на Южна централна България, при останалите региони се наблюдава ясно изразена положителна корелация между несъгласието да се предостави жилище от властите и склонността да се приемат етническите малцинства като непосредствени съседи. Казано иначе, колкото повече анкетираните лица са склонни представители на етническите малцинства да живеят до дома им, толкова повече не са съгласни властите да предоставят жилище на бежанци непосредствено до дома им.

Таблица 1. Категорично съгласие властите да предоставят жилища на уязвими малцинства в непосредствена близост до дома на анкетираното лице по райони на планиране

	СЗРП	СЦРП	СИРП	ЮЗРП	ЮЦРП	ЮИРП
Бежанци от Черна Африка	2,8%	6,3%	9,3%	5,6%	16,3%	11,7%
Бежанци араби-християни	3,5%	7,3%	10,5%	8,1%	16,7%	11,7%
Бежанци араби сунити	2,1%	8,1%	8,1%	3,9%	15,5%	11,0%
Бежанци араби шиити	2,1%	7,2%	9,3%	3,9%	15,5%	11,1%
Бесарабски българи	27,5%	21,7%	42,6%	26,3%	32,1%	20,4%
Бежанци от Латинска Америка – бели	4,9%	10,5%	18,6%	12,5%	21,3%	13,7%
Бежанци от Латинска Америка - индианци	3,5%	7,1%	13,0%	10,2%	18,4%	12,3%
Бежанци от Латинска Америка - чернокожи	2,8%	7,4%	10,1%	7,4%	17,6%	13,0%
Роми от Източна Европа	4,2%	11,2%	5,1%	3,9%	15,1%	10,5%
Роми от друг регион на България	4,9%	13,3%	4,4%	3,5%	15,1%	9,3%
Роми от Вашето селище	6,3%	15,8%	6,9%	4,9%	16,3%	12,3%
Бежанци - кюрди	2,8%	6,6%	5,1%	3,9%	15,1%	10,4%
Бежанци – косовски сърби	4,9%	7,9%	6,9%	7,1%	18,3%	11,7%
Бежанци – косовски албанци	2,1%	6,4%	5,7%	4,2%	17,1%	11,0%
Бежанци от Китай	3,5%	9,8%	8,8%	7,1%	17,5%	12,3%
Бежанци от Виетнам	2,8%	9,7%	8,8%	5,0%	16,3%	12,3%
Бежанци от Централна Азия	2,1%	8,8%	8,8%	5,0%	17,9%	11,1%
Средна стойност на относителните дялове	4,9%	9,7%	10,7%	7,2%	17,8%	12,1%

Вторият фактор, който оказва значимо влияние върху нагласата за приемане или отхвърляне на подобна политика по предоставяне на жилище на лица от уязвими групи е типът на населеното място. Толерантността към уязвимите групи е най-висока в областните градове (средната

стойност на относителните дялове при категоричното съгласие е 13,3%, а при несъгласието е 25,1%), следвани от селата (10,6% съгласие, 26,8% несъгласие) и столицата (9,7% съгласие, 27,9% несъгласие). Най-нетолерантни към бежанците са жителите на малките градове (7,4% съгласие, 30,3% несъгласие).

Мъжете (11,3%) са съвсем малко по-склонни от жените (10,4%) категорично да приемат бежанци непосредствено до дома си. Същевременно обаче мъжете (28,7%) са и категорично по-несъгласни от жените (25,9%) да се да предоставят жилища на уязвими лица в непосредствена близост до техния дом. Важно е да се отбележи, че разликата се дължи не в отговора "не мога да преценя", където двата пола имат сходни нагласи, а във възможността за съгласие при определени условия. Казано с други думи, при ясни социално приемливи условия има по-голяма вероятност жените да приемат заселването на бежанци в близост до дома им, отколкото мъжете.

Разликите между отделните възрастови групи по отношение на категоричното съгласие бежанци да живеят непосредствено до дома им не са съществени. Най-толерантни са лицата на възраст над 60 г. (средна стойност на относителните дялове на съгласието 11,6%), следвани от най-младите (11,0%) и от групата 31-45 г. (10,6%). Най-ниско е съгласието за провеждане на подобна политика сред лицата между 46 и 60 г. (9,3%). От тази гледна точка не е изненада, че именно в тази възрастова група несъгласието отчита най-висока стойност (29,8%). Категоричното несъгласие има най-ниска стойност при лицата на възраст 18-30 г. (24,0%). При останалите две групи несъгласието е съответно 26,6% във възрастовата група 31-45 г., и 27,2% при лицата над 60 г.

При категоричното съгласие не се наблюдава ясно изразена зависимост от нивото на образование. Най-толерантни са лицата с основно и по-ниско образование (14,4%), следвани от лицата с висше (11,5%) и лицата със средно (9,4%). Несъгласието обаче е обратнопропорционално на нивото на образование. Най-несъгласни са лицата от групата с най-ниско завършено образование (27,8%), следвани от лицата със средно образование (27,3%) и лицата с висше образование (26,6%). Казано с други думи, колкото по-високо е нивото на образование на изследваните лица, толкова по-ниско е нивото на отхвърляне на политиките за предоставяне на жилища за бежанци.

Изследването на социалните дистанции към бежанците като съседни ясно показва, че те са по-скоро нежелани в България. Открояват и две причини за тяхното отхвърляне. От една страна това е наличието на значими расови и религиозни предрасъждания в българското общество. От друга страна това е дребнавото еснафско несъгласие да ни се бърка в джоба, за да се помага на някого в беда (пък дори бил и той един от нас) или както би казал Вуте: "Па оти да им дават на тех, а не

на мене, като ни ги знам, ни ги познавам?"